

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ. АРБИТРАЖ ЖӘНЕ МЕДИАЦИЯ. 2-БӨЛІМ

Сот шығындарының негізгі
қағидалары (3-бөлім)

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Арбитраж және медиация. 2-бөлім

Дәріс: Сот шығындарының негізгі қағидалары (3-бөлім)

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

Жоспар:

10. Тараптар болып табылмайтын тұлғалардың шығыстары
- 10.1. Қатысушы емес тараптардың шығыстар үшін жауапкершілігі
- 10.2. Адвокаттар мен сарапшыларға жұмсалған шығыстар туралы өкімдер
11. Ағылшын сотының шетел іс жүргізуінде шеккен шығындарға қатысты өтемақы беру жөніндегі өкілеттіктері
- 11.1. Шетелдік шығыстарға тапсырыс болмаған жағдай
- 11.2. Ағылшын соттары шетелдік шығындар үшін сыйақыны толықтыра ала ма?

10. ТАРАПТАР БОЛЫП ТАБЫЛМАЙТЫН ТҮЛҒАЛАРДЫҢ ШЫҒЫСТАРЫ

Ағылшын соттарының қатыспаған адамдарға шығындарды төлетуге заңды өкілеттігі бар.

Бөгде ұйымдардың қызметтеріне ақы төлеуге тапсырыстар, әдетте, «таза» демеушілерге қатысты берілмейді. Бұл сот процесіне салған қаржы үлесі достық, табиғи байланыстың немесе саяси адалдықтың сезімімен түсіндірілетін тараптар емес.

Көрнекті мысал – *Hamilton v. Al Fayed (No. 2) (2002)* ісі. Бұл жағдайда апелляциялық сот бұрынғы парламент мүшесі Нил Гамильтонның табысты бизнесмен Аль-Файедтің диффамация туралы талабын мойындаған коммерциялық емес демеушілерге шығындарды өтеу туралы қаулы шығарудан бас тартты. Гамильтонның жақтастары достары мен саяси мейірбандылар тобы болды. Гамильтон істе жеңіліс тапты, бірақ оған жеңімпаз тараптың өте үлкен тапсырысын орындау үшін қаражаты жетіспеді (1,3 млн. фунт стерлингке жуық). Сот тараптардың сот әділдігіне қол жеткізуге мүдделілігі басымдық берілуге тиіс деп қаулы етті. Бұл жеңген тараптың өз шығындарын өтеуге деген қызығушылығын іс жүзінде қолдану мүмкіндігін алуда жеке пайдасынан маңызды.

Коммерциялық демеушілерге келетін болсақ, *Arkin v. Borchard Lines Ltd (2005 ж)* ісі бойынша апелляциялық сот қатыспайтын демеуші-тарап жеңілген тараптың сот процесіне өзінің қаржы салымы шегінде шығыстар үшін жауапты болады деп қаулы етті.

(Бұл тақырыптың маңызды талқылауы 2011 жылдың 23 қарашасында сэр Руперт Джексонның сөйлеген сөзінде бар). Малхерон мен Кэшман осы уағдаластықтардың келесі ерекшеліктерін атап өтті. Әдетте қаржыландырылған клиент адвокаттар мен сарапшылардың қаламақылары сияқты төлемдерді төлеу үшін демеушіден ақша алады. Қаржыгер сондай-ақ қаржыландырушы тарапқа қолайсыз шығындарды өтеу туралы кез келген өкімдерді өтейді. Қаржыландыратын тарап істі жүргізуді жалғастырады, бірақ ымыраға немесе реттеуге қол жеткізу үшін қаржыландыратын тараптың келісімі қажет болуы мүмкін. Қордың негізін қалаушы төрт негізгі тәсілмен сот талқылауына мүдделі:

- (i) егер іс ұтылса, бұл тарап ештеңе алмайды;
- (ii) бірақ ұтыс жағдайында төлем алады (пайыздық сома немесе кейбір өзгерістермен болсын);
- (iii) қатыспаған адамның істің қаралу барысын бақылауға құқығы болады; және
- (iv) ол жеңіске жету мүмкіндігі айтарлықтай төмендесе, қаржыландыруды тоқтатуға құқылы.

Сэр Руперт Джексон атап өткендей:

Түсімнің бір бөлігін алу үшін коммерциялық органдардың талаптарын қаржыландыру сот талқылауы орнында кешігіп жүзеге асырылды. Бұл мұндай түрдегі сыртқы араласу ұзақ уақыт моральдық айыптылық (ол сот процестерін қозғағандықтан) және заңсыз (мазмұны мен алаяқтық доктриналарына байланысты) болып саналғандықтан орын алды».

Сэр Руперт Джексонның сөзі осы саладағы құқықтық инфрақұрылым дамып келе жатқанын көрсетеді.

Қазіргі уақытта қаржыландыруды реттейтін тәртіп кодексі бар. Ол кодексте, атап айтқанда, капиталдың жеткіліктілігі мәселелеріне, донордың қаржыландыруды кері алуға құқығы бар мән-жайларға, сондай-ақ іс жүргізу барысында шамадан тыс ықпал етуден және бақылаудан қорғауға ерекше назар аударылады.

10.1. Қатысушы емес тараптардың шығыстар үшін жауапкершілігі

Adris v. Royal Bank of Scotland (2010 ж) ісінде өз клиентінің заңды шығындарын өтеуді қамтамасыз етпеген адвокат жеңген жауапкерге мүмкін болатын шығындар үшін іске қатысушы болып табылмайтын тұлға ретінде жауапты болуы мүмкін деп нақты көрсетілген.

Бұл жағдайда С талапкердің қорғаушысы -S сот шығындарынан АТЕ сақтандыру ала алмады, сондай-ақ өз клиентіне (С) талап арыз сәтсіз болған жағдайда клиент жеке зиян келтіруі мүмкін деп хабарламады. Іс

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Арбитраж және медиация. 2-бөлім

Дәріс: Сот шығындарының негізгі қағидалары (3-бөлім)

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

сәтсіз аяқталған соң, сот S жеңген жауапкерге шығындарды төлеу керек деп шешті.

Germany v. Flatman (2011) ісіндегі Иди Джей шешімі осыған байланысты. Ол қаржыландыру тетіктері туралы ақпаратты ашу туралы өкімді орынды деп санады, себебі талапкердің адвокаты, оның клиенті жеңіліс тапқан жағдайда, өзін-өзі қаржыландырады және осылайша, сот процесін қатысушы емес ретінде қаржыландырады. Талапкердің АТЕ сақтандыруы болған жоқ. Сондықтан жауапкерге осы іс бойынша оның адвокаты тарапынан талапкердің қаржылық қолдау мөлшері туралы ақпаратқа қол жеткізу мүмкіндігін беру орынды болар еді.

Adams v. Ford (2012) ісінде Toulson LJ заң кеңесшілері өндірісті ашу кезінде өкілеттіліксіз жұмсалған шығындар үшін өкілеттілік кепілдігі бойынша жауапты екенін атап өтті:

«Азаматтық іс жүргізу ережелері енгізілгенге дейін іс жүргізу нұсқамаларын шығаратын адвокаттың осы өкілеттікке ие болуына кепілдік беретіні анықталды. Бұл негізде сот талқылауында болжамды клиенттің атынан әрекет ету өкілеттігінсіз әрекет ететін адвокат екінші тарап шеккен шығыстар үшін жауапты болады».

10.2. Адвокаттар мен сарапшыларға жұмсалған шығыстар туралы өкімдер

Қарсы тарапқа адвокаттың тиісті түрде істі жүргізбеуі нәтижесінде шығыстарды төлеу адвокатқа ұйғарылуы мүмкін немесе адвокатқа осындай заңсыз жүріс-тұрысына байланысты шығыстарды өзінің клиентінен өтеуге рұқсат етілмеуі мүмкін.

«Шығындарды өтеу туралы» шартты бұзу тараптың келесі шығыстарына жатады:

a) кез келген заңды немесе өзге өкіл әлде осындай өкілдің қызметкері тарапынан кез келген заңсыз, негізсіз немесе ұқыпсыз іс-әрекет не әрекетсіздік нәтижесінде;

b) олар жасалғаннан кейін орын алған кез келген осындай іс-әрекет немесе әрекетсіздік тұрғысынан сот осы тарап жағынан төлемді күту ақылсыз деп есептейтін болса.

11. АҒЫЛШЫН СОТЫНЫҢ ШЕТЕЛ ІС ЖҮРГІЗУІНДЕ ШЕККЕН ШЫҒЫНДАРҒА ҚАТЫСТЫ ӨТЕМАҚЫ БЕРУ ЖӨНІНДЕГІ ӨКІЛЕТТІКТЕРІ

11.1. Шетелдік шығыстарға тапсырыс болмаған жағдай

Union Discount Co Ltd v. Zoller (2002 ж) ісінде апелляциялық сот ағылшын соттары шетелдік іс жүргізу барысында келтірілген шығындарды өтеу үшін тұлғаға келтірілген залалға өтемақының төленуін ұйғара алады деп қаулы етті, егер:

- шетелдік соттың өзі шығындарды өтеу туралы шешім қабылдау үшін юрисдикцияға ие болмаса;
- тиісті шетелдік іс жүргізу тараптар арасындағы юрисдикция туралы ережені бұза отырып, қозғалған болса.

Union Discount Co Ltd v. Zoller (2002) ісінде Нью-Йорк қаласында ерекше юрисдикция туралы келісімді бұза отырып өндіріс басталды, оған сәйкес ағылшын соттары тағайындалды. Нью-Йорк соты бұл өтінішті қабылдамады, бірақ жауапкер осы іске қатыспаған ерекше жағдайларды қоспағанда, өз ережелеріне сәйкес жауапкердің пайдасына шығындарды өтеу туралы билік етуге өкілеттігі жоқ. Осылайша, Нью-Йоркте шығыстарды төлеу туралы бұйрық түскен жоқ. Нью-Йоркте сот қаулысының күшін жоюға қол жеткізген тараптың шарт бойынша дауға қатысты сол бір тараптар арасында ағылшын тілінде талқылау барысында осы шетелдік іс жүргізуге байланысты өз шығындарын өтеуге рұқсат етілді. Олар юрисдикция туралы ережені бұзғаны үшін өтемақы ретінде берілді. Өкілеттіктерін қайта қарағаннан кейін апелляциялық сот осы контексте шығындарды өтеуге қатысты принципті қарсылықтарды анықтай алмады. Бұл жағдайда келесі элементтер анықталды:

(i) шығыстарды жауапкер басқа тарап қозғаған шетелдік іс жүргізу барысында жұмсаған;

(ii) бұл шетелдік іс жүргізу айрықша юрисдикция туралы ережені бұза отырып қозғалған, оған сәйкес ағылшын соттары тағайындалған;

(iii) шетелдік юрисдикцияның шығындары туралы тиісті ережелер шығындарды өтеуді тек ерекше жағдайларда ғана беруге мүмкіндік берді және бұл жерде осы ерекше шарттар қолданылған жоқ;

(iv) іс жүзінде шетелдік сот шығындарды өтеу туралы қаулы шығарған жоқ;

(v) Нью-Йорктегі жауапкер осы шетелдік іс жүргізуді шектеу туралы ағылшын сотының ұйғарымы

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Арбитраж және медиация. 2-бөлім

Дәріс: Сот шығындарының негізгі қағидалары (3-бөлім)

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

емес, қаулының күшін жою туралы қаулыны Нью-Йорк сотының шығаруы арқылы осы іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы шындықты білдірген.

11.2. Ағылшын соттары шетелдік шығындар үшін сыйақыны толықтыра ала ма?

Union Discount Co Ltd қарсы Zoller (2002) алдыңғы уақытта айтылған шарттарға сәйкес келетін тұлға сондай-ақ шығындарды өтеу туралы төмен шетелдік шешім мен шығындарды өтеу туралы ақылға қонымды шешім арасындағы айырмашылық үшін ағылшын өндірісі шеңберінде өтемақы ала алады. Дегенмен, апелляциялық сот келесі бөлімдерде бұл мүмкіндікті болашақ істерде зерделеу қажет екенін мойындады.

Ағылшын соттары шетелдік шығыстар туралы қаулыларды осылайша толықтырудан бұрын айтарлықтай ұстамдылық танытуы тиіс деп саналады. Апелляциялық сот атап өткендей, «халықаралық ынтымақтастық» ұғымы шын мәнінде икемді болып табылады. Алайда, қазіргі контексте шетелдік сот талқылауларына арналған шығыстарға байланысты өтемақы беру туралы ағылшынның шешімі егемен юрисдикция жүйелері арасындағы қақтығысқа әкелуі мүмкін деген елеулі қауіп бар. Екіншіден, ағылшын соттары шығыстар туралы істерді қайта қарауды ынталандырмауы тиіс, өйткені бұл трансұлттық сот талқылауының қымбат және көп уақыт алатын аспектісіне айналуы мүмкін. Үшіншіден, ағылшын соттары шетелдік соттар сияқты шығыстар туралы қаулының мәнін бағалау үшін осындай мүмкіндіктерге ие болмайды. Бұл себептер бойынша ағылшын соттары, егер тіпті бір кездері, шетелдік соттың шығындарды өтеу туралы шешімін толықтыруы тиіс болса, тіпті бұл шешім шығындар мәселелерінде ағылшын практикасымен салыстырғанда айқын көрінбейтін болса да, сирек болып табылады.

Пайдаланылған және ұсынылатын әдебиеттер

1. Кудрявцева Е.В. Гражданское судопроизводство Англии. – М.: Издательский дом «Городец», 2008.
2. Эндрюс Н. Система гражданского процесса Англии: судебное разбирательство, медиация и арбитраж / Пер. с англ.; Под ред. Р.М. Ходыки-на. М.: Инфотропик Медиа, 2012. – 544 с.
3. Andrews N. Andrews on Civil Processes. Volume I: Court Proceedings. Cambridge – Antwerp – Portland. Intersentia: - 2013. – 847 p.